

Bitka na Sutjesci 1943

Izvor: NOB.docx, dostavljeni autorski materijal. Tekst je tehnički uređen bez sadržajnih izmjena.

Nakon proboja na Neretvi jedinice NOVJ su krenule na teritoriju Crne Gore i Sandžaka, gdje su do polovine maja 1943. oslobodile veći dio teritorije, pripremajući se da izvrše preko Lima prodor u Srbiju. NOVJ je za taj poduhvat podijeljena na četiri divizije: 1. proleterska (činila je od crnogorskih jedinica 3. sandžačka brigada), 2. proleterska (sačinjena i od 4. crnogorske proleterske brigade), 3. udarna (činila je 5. crnogorska proleterska brigada), 7. banijska i novoformirana Drinska operativna grupa. U redovima partizana jedinice su brojile 16.000 boraca i 3.500 ranjenika. U NOVJ su sve crnogorske jedinice bile uključene u Operativnu grupu. Plan Švarc, koji je izradila njemačka komanda, previđao je uništenje glavnine NOVJ na teritoriji Crne Gore. Njemačka i njeni saveznici su u tu svrhu angažovali: 4 njemačke divizije (1. brdska - dovedena sa istočnog fronta, 7. SS Princ Eugen, 118. lovačka, djelove 369. legionarske, i 104. lovačke divizije, kao i puk Brandenburg), 3 italijanske divizije (Ferara, Venecija i Taurineze) i Trupe sektora Podgorica. NDH je angažovao 4. domobransko lovčaku brigadu, a Bugari 61. puk. Tako je grupisano ukupno sedam pojačanih neprijateljskih divizija koje su brojale 127.000 njemačkih, italijanskih, bugarskih i hrvatskih vojnika, čija je tehnika bila neporedivo jača i nadmoćnija nad partizanima. Na prostoru Crne Gore se nalazila glavnina partizanskih jedinica i to na prostorima ovičenim planinama Ljubišnjom, Sinjavinom, Vojnikom, Golijom, Volujakom i Magličom. Na prostoru Žabljaka se nalazio VŠ. Napadom na partizanske jedinice, 15. maja, Njemačka je počela ofanzivu u sektoru Bijelo Polje - Mojkovac, tj. na istočnim obroncima Sinjavine. Prema Durmitoru je nastupala iz pravca Bileće, Gacka i Nikšića 7. SS divizija, 118. lovačka prema Čelebiću iz pravca Foče, dok su djelovi 369. legionarske zaposjeli Čajniče, čime su se spojili sa italijanskom divizijom Taurineze iz Pljevalja. Tako se obruč oko partizanskih snaga zatvorio. Naređenje o probou preko Foče je izdao VŠ, ali bezuspješno, jer su njemačke snage 24. i 25. maja odbile napad 1. proleterske divizije u rejonu Foče. Pravac Piva, Vučevo, dolina Sutjeske i Zelengore je bio jedini način da se izađe iz obruča. Prva i druga proleterska divizija su vršile proboj preko Mratinja i Pive, preuzele Vučevo koje je imalo veoma bitan strateški značaj, da bi potom ušle u dolinu Sutjeske. VŠ je na Žabljaku dočekao englesku misiju, da bi u večer 28. maja krenuo prema Pivi. Početkom juna su Njemci koncentrisali 7. SS i 118. lovačku diviziju u dolini Sutjeske, da bi uništili partizansku glavninu. VŠ donosi odluku 3. juna da se 1. i 2. divizija krenu probijati sa Sutjeske prema Zelengori, a 3. i 7. sa ranjenima preko Tare u Sandžak. Proboj 1. proleterske je prema Zelengori izvršen 8. juna, dok je 2. divizija, gdje se nalazio i VŠ, to onemogućeno. Narednoga dana, 9. juna, proboj je izvršila preko Tjentišta i Milinklada. Jedinice 4. proleterske brigade su tokom juna vodile žestoke borbe na Ljubinom grobu, uspijevajući da održe položaje i omoguće prolaz VŠ sa ostatkom jedinica iz obruča. Tokom večeri, 10. juna, prispjela je 7. divizija sa par stotina ranjenih, koja se prethodne noći uspjela probiti i proći obruč na Sutjesci. Glavnina 3. divizije sa ranjenicima, opkoljena sa svih strana snagama 3. njemačke i jedne od italijanskih divizija, ostala je istočno od Sutjeske. U zoru 13. juna, jedinice 3. divizije (5. crnogorska, 3. proleterska sandžačka, 2. bataljon 1. dalmatinske i Mostarski bataljon 10. hercegovačke brigade), su preko Sutjeske, kod Tjentišta, započele prebacivanje, dok su se za njima kretale kolone ranjenih. Pošumljena brda iznad Sutjeske je zaposjeo neprijatelj, kako bi čekao u zasjedi kolone jedinice 3. divizije koje su krenule ka Zelengori nakon prelaska rijeke. Par stotina metara iznad Sutjeske, u šumi, borbe 3. divizije je iznenada dočekala neprijateljska paljba iz njemačkih rovova. Teška borba je započela, a partizanski juriši su se mijenjali jedan za drugim. Tokom jutra, 13. juna, u jednom od jurišta, poginuo je komandant 3. divizije Sava Kovačević. Na Sutjesci je 13. juna 3. divizija razbijena na djelove, pa je tako skoro polovina njenog sastava izginula, dok se u manjim ili većim grupama, oko hiljadu partizana probilo na Zelengoru i dalje za glavinom ili nazad preko Sutjeske u Crnu Goru i Sandžak. Završetkom operacije Švarc 14. juna Njemci su započeli povlačenje trupa sa Sutjeske. Tokom ove bitke, crnogorske jedinice su pretrpjele velike gubitke. 4. crnogorska brigada je bila zadužena za probijanje obruča i odbrane

pozicija na Ljubinom grobu, dok su 5. crnogorska i 3. sandžačka pretrpjele značajne gubitke u dolini Sutjeske 13. juna. Više od 700 boraca i starješina iz Crne Gore je stradalo. Gubici na partizanskoj strani su iznosili oko 7.000 ubijenih, što je oko 40% ljudstva Operativne grupe prije početka ofanzive. Tokom njemačke okupacije, stanovništvo Durmitorskog kraja i Pive je teško nastradalo. U šavničkom srezu je ubijeno i spaljeno ukupno 1.437 osoba, od kojih je 1.100 u Pivi. Oko 450 osoba je ubijeno i spaljeno u pivskom selu Doli, među kojima je bilo i 107 djece. Za vrijeme Pete neprijateljske ofanzive, u Crnoj Gori je ubijeno između 2.000 i 3.000 stanovnika.